

koper en brons door de Duitsers gevorderd was (daar werd nog voor betaald), werden in september '44 alle bij de Rijksmunt nog aanwezige muntmaterialen, tezamen ruim 300 ton, zonder betaling afgevoerd.

★

Dat de bezetter de bronzen, nikkelen en zilveren munten naar zich toe trachtte te halen, kon aan geen enkele Nederlander ontgaan. Nóg een vorderingsactie was er op metaalgebied die tot vrijwel iedereen doordrong: de vordering van de kerkklokken. Speciaal aan deze vordering tilde Seyss-Inquart niet licht. Hij wist dat zij door tallozen geïnterpreteerd zou worden als een aanslag op de kerken en bovendien als een overtuigend bewijs dat Duitsland een nijpend tekort aan metalen had.

De eerste klokkenvordering werd al in de herfst van '41 beraamd. In Berlijn was besloten dat op 8 november (herdenking van Hitlers mislukte *Putsch* van '23) demonstratief in heel Duitsland begonnen zou worden met het naar beneden takelen van kerkklokken. De *Reichsstelle für Metalle* had daar een omvangrijke organisatie voor in het leven geroepen. Hitler had die opzet goedgekeurd maar hij had tevens bepaald dat men een week tevoren, op 1 november dus, in Nederland, België en Frankrijk met een omvangrijke klokkenvordering moest beginnen: daar zou in de Duitse pers veel publiciteit aan gegeven worden, het Duitse volk zou dan, zo meende Hitler, niet het gevoel hebben dat het als enige de klokkenvordering moest gedogen. De instructies van de *Reichsstelle für Metalle* bereikten Seyss-Inquart via de *Rüstungsinspektion* in september. Hij bracht ze ter sprake in het onderhoud dat hij en *Generalkommissar* Schmidt op 25 september '41 met Hitler hadden (het onderhoud waarbij o.m. besloten werd, de NSB tot enig toegelaten politieke partij te promoveren en op het gebied van de Jodendeportaties te beginnen met de Duitse Joden) en bij die gelegenheid keurde Hitler goed dat met de klokkenvordering in Nederland pas begonnen zou worden als vaststond dat ze ook in België en Frankrijk zou plaatsvinden. Seyss-Inquart had al de ervaring opgedaan dat allerlei de bevolking pijnlijk treffende maatregelen door zijn *Reichskommissariat* veel sneller afgekondigd werden dan door de bestuursorganen van de *Militärbefehlshaber für Belgien und Nordfrankreich* en de *Militärbefehlshaber für Frankreich* – hij had daar genoeg van. 'Kirchenglocken', aldus de instructie die Wimmer begin oktober aan zijn hoofdamttenaren gaf, 'dürfen nicht früher abgenommen werden als in den anderen besetzten Gebieten. Wir arbeiten